

Néhány szó a debreczeni t. kertészeti egylethez.

Örömmel értesült a debreczeni közönség s Debreczennek egy közeli mint (távolabbi fekvő vidéke) egy kertészeti egylet, ez év október havában ismét gyümölcskiállítás rendezend. Mert a múlt évi — még csak pólában lévő egyletnek kiállítás, felülzárnyalt minden várakozást. Igen természetesen következtetés tehát, hogy mindenki jogosan hinni akarta, miszerint az ez ideki kiállítás sokkal nagyobb mérvben lesz a látni, tudni, tanulmányozni akaráó szerető közönségnek kielégítő. Azaz hinni akarta, hogy ez évben a kiállítás — minden különféle — növény és termékek neveli, a kiállításban csatlakozó szaporodni, terjeszkedni fognak.

Béti szerint véve fel a dolgát, a kertészeti egylet, tavaly is nemcsak azon növényeket állítja ki, melyek csakis kert termények, hanem olyakat is, melyek épen nem a gyümölcsös, zöldséges vagy virág-kertben termelhetők, mint bura, rozsa, tengeri sat.

Az egylet az ideki programja azonban a várva várt, ohajtott várakozásnak legkevésbé sem felelt meg: mert a legelső ipar-növényt a kiállításból kifejezték: s ez — a dohány.

Általában a kiállítások leghatásosabb eszközök, példák arra, hogy a szép, jó s nemes szaporodók; a kiállítások nyilak fel az elfoglaltak szeme, hogy bizony másnak még jobb, külön, tökéletesebb növénye, gépie stb. van, mint nekik; az ily szemmel látott, kézzel fogott meggyőződések szállik azután az utánzat, a versenyt s végre a tökéletes előállítás. Minden tökéletes gép, növény, termény előállítás pedig teremti a pénzt, a jövedelmet.

Nem állítom én azt, hogy a gyümölcsből nincs jövedelem; azt sem állítom, hogy a szajkó-körtve épen oly finom zamatos és leves, mint például a virgulus vagy zsenbart, hanem igen meggyőződésem, hogy — kivált jelen pénzletlen viszonyaink közt — kicsiben nagyban a kert terménye nem annyira jövedelem forrása, mint inkább a virág és zsenbart. Ott hol telik az erszényből, ezt is, amaz is termelni: ott hol egyéb jövedelmi források mellett jut az ingyencsésre is: ott — mondom — helyen látom a természet ez adóját is — élvünkre, büszkeségünkre leírni. De e szerencsés helyzet nem adott mindenkiné a inkább képszerűen lévén — csakis oly növényt termel, melyből hamarjában elő nem sorolható szükséglet fedezheti. Már pedig kérdés, mely növény ad biztosabb eladást s így pénzt is, mint a dohány? E növényt kell tehát termelni. E növény termelése körül forogjon a gazda jóakarja, ez a tárgyeket tökéletesen termelni, előállítani. Már pedig, mint ismeretes egyéb ágában, az a dohánytermelőt közt is vannak tornába esett férék, kik csak a mgok magyát, fajtáját s termelési modorukat tartják a legjobbnak lenni: ez elszakított bajon csakis a kiállítás segíthetvén, nézetem szerint a kertészeti egylet — mely jelenben a debreczeni gazdasági egyletet képviseli s annak feladatát pótolja — hézagosan járt el, midőn a dohányt, kiállítási akaratából kihagyta. Mert előlede a fentebb elősoroltakat kivül, hogy így termény- s növénykiállításra egy kereked egészét képezett volna;

elfeledte, hogy a két testvér-házában Debreczen és vidéke termeli a legjobb dohányt;

elfeledte, hogy a debreczeni kerület nemcsak a legjobb dohányt termeli, de a legnagyobb mennyiségűt is;

elfeledte, hogy még nagy szüksége van Debreczen vidékének a nyilvános kiállításra, mivel csak ezzel lehet a termelő idegen vidékeknél, mintszinten a vevő közönségnek megmutatni, hogy Debreczen vidéke mily erővel bír a dohánytermelés, faj s művelésben;

elfeledte, hogy sok egyleti részvényesnek elajzása volt a dohány kiállításra;

elfeledte, hogy sok termelő csak ez oknál fogva részvényes lett volna;

elfeledte Debreczen s vidéke dohánytermelőit kiemelti, mikor pedig már felsőbb rendeltérkezett az illető ca. k. beváltó hivatalhoz, hogy Debreczenből a bécsi kiállításra dohányt küldjenek.

Ezek szerény nézeteim: még van idő, még ki lehet eszközölni az engedélyt s legyen meggyőződve a t. kertészeti egylet, hogy ez eljárás, az összes — meg nem vetendő — dohánytermelő közönség érdekével s ohajával fog találkozni.

Gulácsy Imre.

Néhány szó a népnevelés ügyében.

Széttekintve a nép között, sajnoslatul kell szemlélnünk, hogy még mai napig is, dacára a felőbb hatóságok intézkedésének, a köznevelés szinte fele, valótalanul s minden iskolai nevelés nélkül marad, és földolom! ennek egyedül oka a községi előjárók hanyagsága.

Az egyházi felsőbb s népnevelés körül igen pontos, amennyiben az iskolák tartalmát az ősszel megkezdte, a tanítók felett szigorú vizsgálatot tartat, hogy a választás és az erkölcsiség és az életben megkívántó tantárgyak mind melyekben pletátlanság s tanoncok szívéré; de az egyháznak egyéb hatalma az intézés és készenlet nem lévén, — mely ha elhangzik s nem elől, sok egygyűlés ilyen felelettel halhatni, „Minek tanuljon a fiám, hiszen én sem tanulom, mégis feloltem; és spam, nagyapám még anyit sem tudott, mégis boldogabb volt, mint aki tanult; s leányok nem is szükséges, nem lesz helyük sem papné sem jegyzőné.” Az egyházi felsőbb által adnak is rendeltet a népnevelés ügyében, de az előjáróság által egyszerűen elhalasztottak.

A m. kormány rendelete, a népnevelés tárgyában, egész a szolgabírók, ki is meg a községekbe kik ott az előjáróság rész tudomást a népisoktól állásról, kik is dicseretekkel halmozták el annak szellemi állását, és így szolgabíró ur nyugodtan töltözik.

Ez állítomom behívonyításra legyen elég egy példát hozni fel, melynek szembevonás voltam. — B. megye főispáni helytartója, körutat levén a múlt évben, az Érméltékén É. S. községben a községhez tartozó több közbirtokos ur jelenlétében az iskolákról tudakozódott; a főbíró dicseretekkel halmozta el a népnevelést. A tanító is jelen lévén, s felszólítván egy nyilatkozott, hogy a gyermeknek épen fele nem iskolást. Főispáni h. t. ur szigorú rendeltet adott ki, de továbbval a főbíró által kijelentett, hogy a népnevelésről soha egyet sem fog leírni.

Következő az lett, hogy a főbíró a tanító iránt, igazmondásáért hallos gyűlölettel viseltetett minden állatomkodást elkövetett a tanító megbukasztására.

Ha az előjárók teljesítenek de lelkiismeretesen a népnevelés ügyében kidott rendelteteket, fogantasszának az egyházi felsőbb határozatát, a népnevelés pár év múlva oly lendületre venne a községekben, melynek az előjáróság önmaga örömmel nézne elébe. Csak rend kell, és ezen rendet hozták be az előjárók; teljesítik az egyházi felsőbb határozatát, egy pár hónap múlva a nép önként adja gyermekeit a tanudás, és magok az előjárók örömmel szemlélik, a növényedeknek az ő kormányzásuk alatt előhaladását.

Dicseret érdemlő a népnevelés téren az asszonyvásári előjáróság (az Érméltékén Bihar megyében) hol az iskoláztatás több év óta a felkészés az előjáróság szigorú felügyelése alatt kitűnőleg gyakoroltatik, és öröm fogja el annak kibelet, ki az asszonyvásári iskolát meglátogatja, hol az alig 1000 lélekre meő község tanoncainak száma 100-nál alig valamivel kevesebb. Ha a nevezett községi előjárók, a népnevelés körül ily erélyt fejtethet ki: miért nem a többi község előjárói? Csak akarát s lelkiismeretesség kell.

Van még egy akadály, mely a népnevelést nem kis mértékben gátolja, és ez, az országban a fogottos által behozott tanak elszaporodása (hol tanya-iskolák nincsenek); létem egy község határára, hol a tanakok azét, 30 iskola-köteles gyermek létezik; ily öszegből három iskolázottat. Hát az egész országban hányan találhatunk, kikből a hozások jól nevelt polgári elítelt felnevelni.

Véleményem szerint a bajon segíteni egy lehetne cselekedésben, ha a tisztelt tanysabrtokos urak, midőn családi cselekedet fogadnak, köteleességükbe nemek gyermekeiknek iskoláztatás s velők fogantatás a véteknél; mert nek képeleik oly kevés fűzetésű elítelt családok, ki gyermeküket egy véka rosszat, s 40 krt. tandíjt kifizetni képes ne lenne.

Ne csak azáltal mondhatjuk elő a népnevelést, hanem akiknek érdekében s hatalmukban van, viseljek szívukon a legyenek a tett embeirei,

Balogh Zsigmond m. k. lelkész-tanító.

Debreczeni hírmondó.

— A tisztántali ref. egyházkerületnek múlt hó 9—15-én Debreczenben tartott közgyűlésének közös érdekű tárgyaló voltak. — A lelkész i vizsga ügyében megállapított rendezabsly módoztatás tárgyazó indívány, melynek nyomán elhatározottat, hogy az 1864-ik évi közgyűlés határozatában foglalt amag utasítás, mikép a lelkész hivatához vezető első vizsgát csak azok tehetik le, kik a teológiai tanulmányokat négy év alatt valamely magyarországi ref. főiskolában nyilvánosan bevégeztek és eről kielégítő osztályzattal, szabályszerű nyilvános bizonyítványt mutatnak — főiskolának s általában az oktatás ügy érdekében alábbi tétel pótlólagos beigtatásával következőkép módoztatás: „rendkívüli esetekben azonban oly egyéneknek, kik a főisk. igazgatóság által, pályavégzést növényedek nem küldhetése miatt a 4-ik évi tanulmány teljes bevégezése előtt, hivatalból becsatoltak ki különösen tanítóságokra; a tanárak ily irányban indokolt hivatalos bizonyítványoknak előmutatása mellett az utósó felvétel illetoleg magán vizsgáról szóló bizonyítványt is elfogadandó.” — Olvasatott hírmondó urnak f. é. aug. 8-ról kelt nyilatkozata, melyhez képest, midőn ezelőtt egy évvel fölajánlta magát, hogy főiskolának az egyháztörténelmet tanítani fogja, ezt a legőszintébb jóindulattal szélekedt; azonban tanári működésének megkezdése után teljesen meggyőződés afelől, hogy lelkész hivatálnak és nevezett tudomány tanításának terheit együtt vinni, egyneknek vagy másikkal elhanyagolása nélkül, sem erejétől sem idejétől nem telik. El levén pedig szánva arra, hogy lelkész hivatalt terheit még darab ideig maga visse, részéről igen nagy gyarlóság sőt bínnel tartaná, ha bármiféle személyes érdekkel vagy viszonyok miatt a közügy veszélyeztetnék: a tanári működésről határozottan lemond — s az egyházkerületnek, nagy becsu bizalmáról legmelyebb hálaát nyilvánítva, egyszerűen kért az egyházkerület, részeseitől kérgyes elnézésben azon alkalmatlanságért, melyet visszalépésével, de épen a főiskolának közjász érdekében egy percenterre okozni kénytelen. Amily közös és nem mindennapi volt azon örm, mely Révész Imre urnak a tanári — s épen az egyh. történelmi tanári pályára történő fölajánlását egy év előtt követte, amily egyetemes volt a megelégedés és méltánylás, mely fő tanári rövid működésének folyama alatt is kísérte: ép oly sajnálatot, ép oly közfájdalmat érezett az egyházkerület, midőn a lemondás s ezáltal a tanári pályáról visszavonulást megérett. Azonban a lemondás igen hátrahozottan történt és annak visszavételéhez legkisebb remény sem lévén, a lemondást sajnálatlalt elfogadta s a tanügyi bizottmányt utasított arra, miszerint az a lemondás folytán szükségessé vált intézkedést, a tanári szék betöltésére nézve, hálal-

TÁRCZA.

Az első ősz hajszálhoz.

(1865. Aug. 29.)

Üdvözlök bár még nem vártalak; Drágán, a köny s bánattal váltottak — Később közt elvihertől ettem B megtört szívemre utód jertek I Az ifju földi lásd letépmé más — Ósnak ak, létegy-jegy ifjant, Hol tús a vágy, villám a gondolat, S a képszem meg lelküvőse azál, Hol mint a földnek belje fut a szív, Raur remény oly csodálatos linn, Hol vidor kedvebe ötvöd köny s mosoly, Ha vágygylt ősi ábrándoképl.

As diét nekem sokkal volt adós; S tréfáim most ősz hajszálal ént. Rajongva csügögt nemestem, hasán, Mi eszent a némas: havitt lelkeim, Bóttá romok — egy kímél muli felett — Egy esent ohajtás gyómsáml-fénye ég . . . S mit addig csak névdől ismerék Ugy, ugy szerelnek — boldog lenni még . . . Ősz hajszálak! jó hogy följutottak; Hátseitek a vért, hogyan fellobog; Mondjátok meg; mindennek vége van; Remélni ősznek hasztalan dolog!

Gunyóld az ifju vágyakat, hogy ltréd; S mégis a szívben hagyja megmarad A sok remdnyből egyegy kis darab, S mikint polyp, eszrefélé kihaj, S egyötör láng eszrefélé kigyul; Ne oltad a kibelet, ott lúdd égjen el Ónlángban, — mint kőhánt éplust, Mely elhagyta sonkluk se kell! . . . Soká ugyan nem vasztogás a fón, Aranyom már enyészett színe ill; Haldokolv, amely nekem adott — Mulatoknak hagyják majd emlékjél . . .

Zombory Gádó.

„Debreczen helynevelé”

olime ama 55 lapra terjedő füzeteknek, mely B. Szabó Lajos tolla által kikérte a 100 helynevelés történelmi, szülőföldrajzi és szónomozási magyarországi foglaltja magában.

Minden tekintetben becsület érdemlő törekvett lünk ebben, ha valaki fáradságot vas megadni, egész városok, helységek de puszták edvérevelés (feladat) megérdeml a má régr elfeledtetek a múltak köd-gyölye elő felalára hozni. Ily — mindenesetre méltánylat érdemlő í-

redeséget von magának B. Szabó Lajos, midőn Debreczennek s a hozzá tartozó puszták, erdők, halombok, völgyek és folyások neveit magyarországi megköztérd, bárha még sok oly hely maradt ott említetlenül, mely a névvered kiírásakésére érdemes leandit, és több oly helymagyarárat fordul is benne elő, mely a történelmi létsággal merően ellenkezik — és mely későbbben okvetlenül kijavítandó lenne. — Így Boldogfalváról a többi közt azt írja, hogy az legjelentősebben Szeidl Bahmet budai bass kurtjánál álltak föl; holott állítólag még a múlt század második felében is 15—16 család lakott Boldogfalván. Ily kevés száma olvadó lakosság azonban, községet nem képezhetvén: az akkori városbátóság, Boldogfalva lakóinak Debreczenben mutatott ki hátrányt, kik a örömmel olvadva be Debreczen lakosai közé, — ott, hol most „oláh-utasa” van, megtelepedének. Még pár év előtt is ott ott egy legu Öreg ember, ki azt oroszló, hogy ő Boldogfalván született s a beköltözésre híven emlékszik. A „látókép” csarának neveit említvén, egy velli aszerző, hogy az, minthogy magos felkésűs dégy a vidékek mintegy kupját képezi, látó-kup lehetett. Mi s származtatást erőteljének tartjuk, mert míg egyrészt a kup az e vidéken szokottan a néptük ajkáról előt szol nem halljuk, másrészt a látó-kup, saját névveredről tisztán megmagyarássa a múltban ama magyarázókat szelteknek vagy látkép lenni al szemünk előtt, amilfogva meggyőződésünkbe vált, hogy ama helynév szemlélté váltaton nem ment át. Lehetett el nem mosodjunk a Simonigát (helynevelésben Simonigát) névveredének magyarázatát is. „Gygyser — ugymond aszerző — eszbe jutott Simonynak a wagrami eszbe, hol a Toja vidék a saját magán meggyőzött égd hídon csoportjával a tús közt keresztelvényargatván, a hámulól elleneg Simonyi dő nyomatol követel nem morie. Haza hasonlított akart Debreczennek bemutatni. A magy e rdő kupjától kezdve ugyancs a városal (illetőleg a paterföldön) koppu kívül még akkor fenálló jelöltronsági) az utat kétélfőlől végig zakattó kétszáz öt (klopter) tálálval s az éjjel egyasszere meggyőzöttül kétszáz öt fának csaknem öszelolhogó lángjai közt nyargalt keresztül tálálvelet egyvölt, herczeg Katerháznak s angol születtél néjének s az öszszeszköltöltemérdek népmek méltó bámulatra. Beazog volt a kovácsokom uladó szén; hád hélig is alig tudták onnan eltakarítani, hanem emlékeire ölette be Simonyi aközfalkal azon tért, melyet az égd lángok közt keresztellettül, stb.”

Több esem időt állt s azaváltozótt egygy állítás szerint ama 200 ol fa meggyőzöttül, csak olap nékülül mara, ilyes, hogy többibben rendezett Simonyi a magyarországi mulatagot, mely alkalmakkor lámpa helyett apró lámpákat gyújtott, de ama faaszok, amelyek közt elvezető ol, Simonyi gáljának nevezetik, azért és a községnek kényelme tekintetéből, mint azt gyakran emlígetik is, részint azért állították, hogy ottai közhöz ne legyen az égő nap hevének kitéve, részint pedig azért, hogy Debreczennek ama legkisebbbírándulást helyezés magyarországi vezető utat csinosababtegye, ki a faaszokot a főiskolai nemes ifjuság oltalmába ajánlta föl. Tövédesen alkapul állás az is, hogy azon állítólagos kiváltságos alkalmunk h r o s e g B e t e r h á z y s a a g o l o j o jelentetnek volna. Tudunkra leg. Beterházyk közül csak egyik volt angol neje, Miklósnak, de azon időben (1810-ban) még egyikük sem volt a világon; kik, eszerint a kérdéses ünneppé fényt nem emelheték.

A Zolomér puszták névveredét a Szol és em ir szavakból alakultnak vől aszerző, mert ugymond a Szol szó, személy-nevűt is levezentellett, mint azt sok ily eszűd nem mutatja. Mi valódságbanunk tartjuk, hogy az a szol o l o m e r o s k t o l vette nevet, midőn a szent Blomér név ósszevonva Zolomér lett; épúgy mint S a n t a M a r i a — Szalma stb. Míndó hány nevet is az e könyvben előforduló helynevek eredetének pntalóására fordított buzgalom csak méltányolónk

kell, s hiszünk, hogy aszerző egy jobbitott kúdsában a mulatkoró hibákat kijavítja s a még hiányzó számos helynevet nem felelt ki.

Mielőtt rövid ismertetésünket bevezessük, nem hagyhatjuk említés nélkül az e füzetekben hesszög helynevezési hibákat: mint p. o. D e r e s s a i f o l d, e. h. „Darrasi föld”; A g y a l l a s i h a t á r e. h. „agyallási határ”; S a i g o t o g y l a s i t a k, e. h. „sáigetegyháziak stb. Azt pedig épen nem hagyhatjuk megrovás nélkül, hogy a család-és helynevek, tudatosan hibásan írónek le így például: e. h. „Baterházy: K a t e r h á z y, e. h. „Cáuczak”; C u c c a c, e. h. „Debreczen”; D e b r e c z e n, e. h. „Tócsó”; e. h. „Arauc Péter”; A r o u p e t e r. A fuzók egyebiránt a városi nyomdából csinos kiállításban került ki. Ár 40 kr. a kapható a szaradól.

A magyar orvosok és természetvizsgálók XI-ik nagygyűlése Pozsonyban.

Hosszok történelmi nevesetességi város Pozsony, volt ez idén a magyar orvosok és természetvizsgálók nagygyűlése.

Múlt hó 27-én este 7 óra után tartott az ismertekről esztly a primátus palota nagyteremében, hol oly eszű szándal szereltek össze az orvosok és természetvizsgálók, mikép a nagytermet azoldalsó megölték le, s szanaszad termek le lömve voltak. Az elnökök B. úrnál jelentek meg, haradny ötvenkés kösben. Hó földemre ma — midőn a szellemnek kijutott a nagy terem — az anyagnak is meg kelte adt a nagyét — s elkezdődött az esztelődés. Az esztly derékán a posonyi járdára éneke és fáklyas szert hozgott föl a palota előt, mely a már le jőhangozt kedélyeket, méginkább fölillatványta. A térszűk, melyben Pozsony polgárai a karaton szép polgároni is képviselve voltak, 41 órákor oszlott el.

Mánap, aug. 28-án nyitlott meg a gyűlés G. Z i c h y Károly elnöklete mellett. Az elnöki megnyitóbeszéd s a posonyi polgármester üdvözlése után következtek az üdvözlések, küldöttségekről s a jövő évi megköszönésről való jelentések s továbbá az alapozásokról és pühatározatokról fölolvastak, pályakérdések ügye s díszelölések.

Ez első ünneplóvas megnyitó községűlcsé végével, gazdaság ebédet rendezett Pozsony város a nagygyűlés tagjainak, mely alkalommal előms pohárköszöntések fűszerezték a térsen ebédet. Ebéd után a máipari s gazdasági kiállítás szemléltetett meg.

Aug. 29-én az orvos-széki, állatorvosok, állat-és állatorvosok, ásvány- és földtan, természet-vegytan, archeologia, gazdasági, állatgyógyászat, társadalmi tudományok és máipari szakszótályok előt ülésai tartottak meg.

Aug. 30-án kirándulás Dévényre, Hainburgba s Német-Övverre. E kirándulásban Pozsony polgárai a polgároni is igen szép szándal voltak részt. Ezen nap esztélén a polgári fölvidében létszámolom rendezett, melyet oly tömegesen jelentek meg tudósok és nem tudósok, Beterházyk és polgárok, hogy mozogott is alig lehetne a inkább csak a társalgásban mint a lábak gyomatoknál morgatásban lehetne előt keresni.

Aug. 31-én tartott a fenebél ömlített különböző szakszótályok második — szept. 1-én harmadik ülése.

Szept. 2-án d. é. s órákor volt az általános zárulás a nagy redout-teremben G. Zichy Károly elnöklete alatt. A jövő évi nagygyűlés helyiségéről Blomasonak tüzetelt ki a gyűlés elnököl: Koburg-Koháti Ágoston herczeg, elnökölökül Kubinyi Ferencz de dr. Kovács Beáta, végre titkárolott Markovszky István és dr. Batizfalvy urak válassztottak meg.

